

sufficienter agnoscere poterant virtutem divinam ibi intercessisse; unde sine dubio peccabant, novum signum quærendo.

12. *Joseph nunquam usus fuit hac arte.* — Circa verba Joseph, et servi ejus, omnes expositores pro certo supponunt, Josephum nunquam fuisse usum hujusmodi arte, quia iniqua et intrinsece mala est, et quia ipse, cum interpretabatur somnia, spiritu divino id faciebat, idque suis verbis profitebatur, Gen. 40: *Numquid non Dei est interpretatio?* et c. 41: *Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.* Quocirca, si verbum augurandi in proprio sensu intelligatur pro iniqua arte, tres sunt expositiones. Prima est, Josephum joco fuisse locutum; ita Augustinus, lib. quæst. in Gen., quæst. 145, quem secutus est D. Thomas, dicta quæst. 95, art. 7, ad 1, et Magister Histor. in Gen. Secunda est, Josephum quidem serio id de se affirmasse, et falsum dixisse, ut fratres cogeret ad veritatem dicendam, vel ut timorem incuteret, ideoque a peccato mendacii non excusari; illud tamen officiosum fuisse, non noxium, et ideo excusari a mortali. Quia, licet videretur se graviter infamare, tamen fratres non illum agnoscebant, et putabant esse idololatram quemdam principem, et ita nihil illi nocebat, quod etiam putarent esse augurem. Ita Abul. ibi. Tertia expositio est, non fuisse mentitum Joseph, sed amphibologia usum esse, interrogando: *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* In quibus verbis multiplex est amphibologia: una, quia interrogans, non enunciat nec affirmat aliquid; nam, licet audientes possint illum sensum concipere, potest loquens illum non intendere, sed suo jure uti ambigue loquendo, quicquid Abulensis contra Joannem Gallensem objiciat. Altera amphibologia esse potuit in pronomine *mei*, quia non id quod erat, sed id quod gerebat exterius, et esse putabatur, significare voluit; unde non affirmavit se esse augurem, sed eum, qui in illo gradu honoris et principatus esset collocatus, timendum fuisse ut augurem. Ita fere Theod., q. 104 in Gen. Denique in illo verbo, *sit*, potuit esse amphibologia; nam secundum veritatem, vel secundum vulgi opinionem accipi potuit, ut sensus a Joseph inventus fuerit: *An ignoratis quod nullus reputatur, et aestimatur similis mei*, etc. Et hoc etiam significavit divus Thomas in prædicta solutione dicens: *Referens forte hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur.*

13. *Commodior expositio* — Denique etiam in verbo *augurandi*, potuit esse amphibologia, quæ mihi maxime placet, et stabit sententia, etiamsi affirmanter et serio accipiatur. Nam verbum augurandi late sumi solet, ut convertitur cura verbo divinandi, ut indifferens est ad præcognitionem futurorum, vel occultorum, sive pravam, sive honestam, ut ex Cicerone, Plinio et Aristotele ostendit Perrer., Gen. 44, disp. 1. Potuit ergo Joseph in hac significatione illo verbo uti, etiamsi sciret a fratribus in alia esse accipiendum, permitiendo in hoc falli absque suo mendacio. Ita Rupert. ibi, quem Cajetanus sequitur, et Perrerius ibi, disp. 2. Qui recte advertit, non dixisse Joseph se habuisse scientiam augurandi in scypho, sic enim falsum dixisset, vel illud additum contraheret significationem verbi ad prava auguria, nam divina non fiebant in scypho. Quare servus quia ita locutus est, non potest hoc ultimo modo excusari, sed vel juxta Augustini expositionem, vel concedendo illum fuisse mentitum.

14. *Chiromantiam quamdam et naturalem et bonam, aliam vanam.* — Ad ultimam objectionem, ex loco Job. 37, possumus imprimis respondere, duplicem esse chiromantiam: unam naturalem, quæ pars est physiognomiæ, aliam astronomicam et vanam. Prior non omnino reprobanda est, si intra debitos limites se contineat, utendo signis quæ sunt in manu, tanquam effectibus ex quibus aliquo modo colligi potest corporis dispositio, et temperamentum, cui solent animi inclinationes accommodari. Altera omnino vana et superstitiosa est, quia nullum habet fundamentum in natura, sed in figmentis judiciariæ astrologiæ, ut late ostendit Valles, c. 32 Sacræ philosophiæ, et Martinus del Rio, lib. 4 disp. Mag., c. 3, quæst. 5. Igitur licet quispiam contentiose velit verba Job intelligere de lineis et dispositione manuum, de naturali chiromantia id exponere poterit; nam ad alteram verba illa applicare, et vanum est, et sine fundamento, ac plane impium; nam est doctrinam vanam et superstitiosam Spiritui Sancto attribuere. Atque hoc in Summa late tradit Valles supra, et in fine addit mysticam expositionem non contemnendam, nimirum, per ipsum manum et figuram manus, significatum esse homini, natum esse ad laborandum et ad Deum adorandum, etc.

15. *Manum pro facultate operandi sumi in Scriptura.* — Nihil vero est quod nos cogat ad locum illum intelligendum de propria manu

CAPUT XI.

QUOUSQUE SE EXTENDAT PROHIBITIO FERENDI JUDICIUM DE REBUS OCCULTIS VEL FUTURIS PER ASTROTORUM CONSTELLATIONES.

materiali, sed de potestate operandi; nam quia manus est organum organorum, pro facultate operandi solet in Scriptura sumi, juxta illud: *In manu Domini omnes fines terræ*, et illud: *Opera manuum ejus annunciat firmamentum*, et similia. Soletque sæpe significare liberam agendi potestatem, sicut paulo autea, c. 36, in eodem libro, de Deo dicitur: *In manibus abscondit lucem, et præcipit ei ut rursus adveniat*, id est, in sua libera potestate. De hac ergo exponunt dicta verba in Commentar. Hieronymo attributis in eodem loco, ita ut sensus sit: *Qui in manu hominum signat*, id est, qui sui signum et characterem posuit in libera hominis potestate ad agendum, *ut noverint singuli opera sua*, id est, ut unusquisque attente judicet et discernat quid sibi agendum sit; vel, ut alia littera habet, *ut noverit homo infirmitatem suam*, qua usum etiam est Concilium Milevit., cap. 7, huic favens expositioni. Quæ certe plausibilis est, et si cum antecedentibus et sequentibus cohæreret, non esset contemnenda. Verumtamen ibi loquebatur Eliu de mirabilibus operibus Dei, in temporum varietate, et in tonitruis variisque tempestatibus, quæ in orbe fiunt, et tandem dixerat: *Qui præcipit nivem ut descendat in terram, et hyemis pluviam, et imbri fortitudinis suæ*; et statim adjungit: *Qui in manu omnium hominum signat*, id est, qui per has temporum varietates et injurias, homines sæpe impedit, et quasi claudit manus eorum, ne laborare possint, *ut noverint singuli opera sua*, id est, ut curam habeant suorum operum, nec opportunum tempus laborandi amittant, cum tam facile, mutata cæli dispositione, impediri possint. Et huic sensui consonant sequentia verba: *Ingredietur bestia latibulum*, utique coacta eadem cæli intemperie: *Et in antro suo morabitur*, quasi ibi signata, et clausa, ne cibum quærere, nedum operari possit. Hoc ergo ipsum cum proportione est, quod de hominibus dixerat, et verbum *signare* non sumitur, ut est idem quod signo indicare, sed ut est idem quod obsignare et claudere, ut est usitatum in Scriptura, prout late ostendit Pineda supra, qui erudite locum hunc in hanc sententiam explicat, quam expositionem etiam Martin. del Rio, cum Olympiodoro et Philippo presbytero amplexus est.

1. *Non omnis prædictio ex astris est illicita.* — Diximus in præcedentibus capitulis divinationem tunc esse superstitiosam et prohibitam, quando nec divinæ auctoritati, nec naturali connexioni effectuum cum suis causis, vel causarum cum suis effectibus est fundata; vel quando in hac ipsa investigatione modum excedit. Jam vero ad majorem hujus materiæ cognitionem, possemus per singula signa hujus divinationis discurrere, et expendere quantam habeant connexionem cum effectibus, qui ex illis prædicuntur, ut ita clarius constet quando divinatio ex unoquoque signo perniciose sit. Sed ad rem moralem sufficere nobis visum est, de tribus in particulari dicere, scilicet, de astris, sortibus et insomniis, quia de his specialiter tractavit divus Thomas, d. q. 96, art. 5, 7 et 8, et quia magis pertinent ad materiam moralem et theologicam; nam eorum occasione nonnulla jura humana et testimonia Scripturæ explicanda sunt. De cæteris vero signis, sufficiunt quæ obiter tacta sunt, explicando generalem doctrinam; et qui plura desideraverit, legere poterit Martinum del Rio, d. 1. 4, c. 2, præsertim q. 6 tota, et q. 7, sect. 1 et 2, et c. 3, q. 2, 3, 4 et 5, et quos ipse allegat. Igitur de prædictionibus ex astris in hoc capite dicendum est, et explicandum quando illicitæ sint, et in quo gradu et genere peccati. Supponimus enim non omnem prædictionem sumptam ex observationibus siderum esse illicitam, nam jura etiam ecclesiastica aliquam permitunt. Et ratio ipsa docet, cum cæli et astra naturales causæ sint inferiorum effectuum, ab illis, ut tales sunt, aliquorum effectuum cognitionem desumi posse. Quia vero illæ causæ, et non sunt per se causæ omnium effectuum, qui in hoc orbe inferiori fiunt, et eorum, quorum sunt causæ, non semper sunt solæ, sed indigent aliarum cooperatione, neque etiam semper sunt efficaces, quia impediri possunt, ideo etiam est clarum multos ex his effectibus non posse per astra cognosci, vel non cum certitudine. Eo vel maxime quod, licet astrorum virtus multum valere possit ad hos effectus, tamen est a nostris sensibus remotissima, et majori ex parte oc-

culta, et ex hoc etiam capite necesse est ut multi ex his effectibus nos lateant.

2. *Astronomiam licitam esse.* — Hinc duplex astrologia distinguenda est: una dicitur naturalis, altera judiciaria; quam divisionem de Astronomia tradidit Chrysostomus, orat. 9, ex noviter additis in § tom. Sed prior astrologia naturalis nomen astronomiæ obtinuit, posterior astrologiæ nomen retinuit, quamvis de se generalius esse videatur. De astronomia ergo nulla est quæstio; constat enim esse licitam, sicut est philosophia, cujus illa est pars. In hac vero astronomia duo munia distinguere possumus: unum est cognoscendi naturam, proprietatesque astrorum, ex effectibus eorum diu observatis. Ad hoc etiam officium spectat investigare numerum astrorum, magnitudinem, velocitatem, vel tarditatem motus, stationem, retrogradationem, aspectus, et similia omnia, quæ non in futurum prædicuntur, sed in ipsis astris facta conspiciuntur aut conjectantur. Aliud munus est ex his, quæ per priorem investigationem de ipsis astris, et proprietatibus, ac motibus eorum inventa sunt, investigare ac prænoscere aliquos effectus, qui in ipsis cœlis eventuri sunt. Et huc spectant eclipsium prædictiones, aspectus, conjunctiones, et oppositiones variæ futuræ in ipsis astris, post plures etiam annorum revolutiones, et in his omnibus per se nullum est vitium morale; imo est inquisitio per se honesta et utilis, quia ex principiis naturalibus procedit, et perficitur mentem circa objectum satis nobile, et ad dirigendas exteriores actiones corporales per humanam providentiam potest esse utilis illa præcognitio.

3. *In astronomia facile contingit error.* — Potest tamen in ea contingere vitium artis seu cognitionis, quod est error ac deceptio: nam hæc investigatio quoad priorem sui muneris partem sine dubio est valde incerta in multis rebus. Nam certe paucorum astrorum virtutes proprias cognoscere potest ingenium humanum naturali investigatione, quia non habet medium proportionatum sufficiens ad illam cognitionem acquirendam. Solum enim possumus ex effectibus discurrere ad has virtutes astrorum investigandas; effectus autem et pauci sunt respectu tantæ multitudinis stellarum, et ordinariè possunt a variis sideribus provenire, neque homo potest facile invenire an sint a Saturno, vel ab alio planeta. Potest tamen fieri in his probabilis conjectura, post multam experientiam et observatio-

nem, non tamen certum iudicium, nisi in paucis, et in his maxime quæ a sole vel a luna fiunt, quia horum duorum planetarum influentia notior nobis est. Ex hoc ergo capite potest interdum contingere falsitas in hac investigatione, non tamen pernicioosa, sed humana. Si quis tamen interdum excedat pro certis iudicando quæ vix probabiliter cognoscit, id non pertinet ad superstitionem, sed ad imprudentiam, et temeritatem virtuti studiositatis contrariam. In altera vero sui muneris parte, quando prædictiones nituntur in solis motibus cœli, solet esse hæc investigatio et cognitio certissima, quia et motus illi uniformes sunt; et si aliquando videntur habere aliquam difformitatem, in illamet servant uniformitatem, et facilius cognosci potest; et ita potest cum certitudine supputari concursus, vel similis eventus futurus ex progressionibus talium motuum, neque in his continget deceptio, nisi fortasse in supputatione error committatur. At vero quando prædictiones sunt de aliis effectibus futuris ex efficientia astrorum, major est incertitudo propter rationem tactam. Sed hoc jam spectat ad judiciariam doctrinam in generali sumptam, quam astrologiam vocavimus; ideoque de astronomia hæc sufficiant præsentis instituto.

4. *Distinguuntur varii effectus, circa quos versatur astrologia.* — Circa prædictiones ergo astrologicas, ad discernendum an licitæ sint vel illicitæ natura sua, considerare oportet quales sint effectus, qui per eas prædicuntur. Possunt enim esse aut naturales ac necessarii, saltem physice, id est, ut plurimum vel frequentius; aut possunt esse mere contingentes et casuales, etiam ex vi causarum naturalium; aut possunt etiam esse liberi, seu contingentes ex interventu alicujus causæ liberæ, a qua effectus immediate, vel mediate pendet. Rursus possunt hi effectus prædici, vel in universali tantum, vel in particulari; et in hoc ipso potest esse magna varietas secundum majorem vel minorem determinationem circumstantiarum prædictorum effectuum. Nam interdum potest esse tam generalis prædictio, ut a certis personis et locis abstrahatur; aliquando possunt designari loca, et non personæ; interdum e converso prædici potest effectus de persona in particulari, non vero pro determinato loco, vel tempore. Unde in his omnibus modis (si quis recte consideret) tanta potest esse abstractio et universalitas, ut effectus non sit contingens, sed naturalis et necessarius; nam, si prædicas Petrum esse

moriturum, non effectum contingentem, sed necessarium prædices. Ut ergo prædictio sit accommodata materiæ, de qua tractamus, oportet ut sit determinate et in particulari de aliquibus circumstantiis, quæ revera efficiant effectum contingentem simpliciter, id est, liberum, vel omnino casualem.

5. *Non esse malum conjectare ex astris effectus naturales.* — Dico ergo primo: neque est per se malum, nec prohibitum, conjectare ex astris effectus naturales, qui per se proveniunt ex influentiis cœlestibus, et ex ortu, et occasu, et concursu planetarum, vel aliorum astrorum, eorumque aspectibus, neque in hoc committitur divinationis culpa; potest tamen aliter peccari per excessum in hoc genere inquisitionis aut credulitatis, aut in usu ejus. Prior pars hujus assertionis est D. Thom. et communis, sumiturque ex Sixto V, in Motu proprio, 21: *Coli et terræ creator Deus*, qui est contra judiciariam astrologiam; ibi enim, circa principium, dum damnat artes inventas ad prænoscos futuros et fortuitos eventus, limitationem interponit dicens: *Exceptis dumtaxat futuris eventibus, ex naturalibus causis necessario vel frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent.* Nam, ut supra diximus, divinatio in malam partem sumitur, et proprie tantum est de contingentibus ac per se occultis. Et infra ferendo legem contra judicarios, addit: *Præterquam circa agriculturam, navigationem et rem medicam*; quia nimirum hæc artes utuntur observationibus horum effectuum futurorum ac naturalium, ut sunt æstus, frigus, serenitas, tempestas, et similes. Et ideo fortasse Hieronymus, in ep. 130 ad Paulin. (et in Bibliis habetur loco præfationis), circa medium, alias c. 6, inter artes utilissimas generi humano, ponit non solum astronomiam, sed etiam astrologiam, hanc, scilicet, naturalem. Ratio vero est clara, quia hi effectus non sunt per se occultis, sed vere judicari possunt per suas causas; sed hujusmodi causæ sunt cœli, ut supponitur; ergo nec est per se malum illos per tales causas investigare, nec est cur hoc prohibeatur, cum ad usus vitæ humanæ admodum utile esse possit.

6. *Cognitio per astra est valde incerta hominibus.* — Altera vero pars assertionis declaratur, supponendo hanc ipsam cognitionem talium effectuum, licet in se possibilis sit per astra, hominibus esse valde incertam ac difficilem; tum quia, ut dicebam, pauca homo assequitur, et pauciora potest naturaliter certo co-

gnoscere de virtutibus ac proprietatibus stellarum; tum quia effectus non pendent ex una tantum vel duabus stellis, sed ex multis, et sæpe stellæ fixæ possunt impedire actiones planetarum, et e converso; et licet concursus planetarum inter se facilius cognoscatur, non tamen concursus eorum cum stellis fixis, qui semper varius est, propter motus octavæ et nonæ spheræ; tum præterea quia effectus hi non solum pendent a causis cœlestibus, sed etiam ab inferioribus, nec solum a causis efficientibus, sed etiam a materialibus, ut a dispositione aeris, aquæ ac terræ, non solum prout se habent in uno loco, sed etiam in diversis, quia sæpe excitantur ventorum motus in uno loco, qui in alio impediunt naturales effectus, quos ibi astra indicare videbantur. His ergo omnibus prudenter consideratis, statim apparet quam certa et incerta possit esse cognitio; quod etiam experientia confirmat; nam multæ ac variæ prædictiones, quæ quotannis de his effectibus fiunt ac pervulgantur, magna ex parte inter se inveniuntur contrariæ, quod est signum magnæ incertitudinis, et multo majus est quod singulæ inveniuntur majori ex parte deficere, et falsum prædicere, ut sæpe observavimus, et a viris in illa scientia doctissimis observatum est¹. Quocirca, ut prædictio talium effectuum prudenter fieret, non deberet esse omnino absoluta, sed cum limitatione; ut verbi gratia: Influentiæ cœlestes indicant serenitatem aut pluviam; vel sub hac forma: Sterilitas, aut pestis imminet, aut valde timeri potest. Interdum vero solet experientia constare, frequentius evenire tales effectus ex talibus causis, raro autem impediri; et tunc magis possunt absolute prædici, nam illa verba semper patiuntur philosophicum sensum; idque maxime contingit, quando non solum constellationes cœlestes, sed etiam aliqua proxima signa in elementis vel aliis effectibus naturalibus considerantur, et tales solent esse prædictiones nauticæ et medicæ, ac similes.

7. *In prædictione horum eventuum temeraria assertio esse potest, hoc tamen non pertinet ad superstitionem.* — Hoc peccatum est contra veritatem. — Hinc ergo constat secunda pars assertionis, nam in hoc genere peccari potest aut verbis nimium absolutis, aut nimia certitudine hæc prædicendo aut credendo: est

¹ Vide Joan. Picum Mirand, l. 2 contra Astrolog., cap. 9.

enim tunc temeraria assertio, vel imprudens. Non videtur autem hoc peccatum, per se loquendo, ad superstitionem pertinere, quia nullum pactum implicitum ibi intervenit, sed levitas et inconsideratio, firmiter adhibendo fidem indicationi unius causæ, non considerando alias, nec rationem habendo impedimentorum quæ occurrere possunt, ut frequenter contingit, ipsa etiam experientia teste. Dices: quod ergo peccati genus hoc est, vel contra quam virtutem est illa malitia? Respondeo, imprimis esse contra puram et sinceram veritatem, nam illud quoddam genus mendacii est; affirmare enim incerta pro certis, vel futura sub conditione, tanquam absolute futura, mendacium est. Tamen ex hoc capite tantum erit peccatum veniale ex genere, nisi nocumentum aliquod publicum, vel alias grave inde timeatur; jam enim esset perniciosum mendacium. Adjungit etiam solet in hujusmodi actu arrogantia et ambitio, vel etiam immodicus lucri appetitus; sed hæc extrinseca sunt. Hinc vero consequenter fit, ut etiam peccari possit in usu talis prædictionis aut credulitatis. Et hinc reprehenduntur medici, qui gravitatem aut periculum morbi aut vulneris ex solis astris, vel signis Zodiaci metiuntur, spectando sub quo aspectu ægritudo incœpit, etc. De qua re videri potest Martin. del Rio, libr. 4, cap. 3, quæst. 1, ad finem, ubi recte ostendit, nec esse tantam vim in stellis, ut ex illis sumi possit iudicium de his particularibus effectibus, et conditionibus eorum; nec sine aliarum causarum consideratione, præsertim complexionis et dispositionis talis corporis, aeris ac terræ, posse probabile iudicium ferri. Peccatum autem quod in hoc committi potest, ultra supra dicta, sæpe potest esse contra charitatem, si usus ille sit noxius alicui, vel etiam esse poterit contra justitiam pro ratione nocumenti illati, et obligationis vitandi illud.

8. *Posse inclinationem futuram nascentis pueri prædici, non tamen certo.* — Dico secundo: non est per se malum, nec universaliter prohibitum, ex stellarum constellatione, observata pueri nativitate, conjectare temperamentum ejus, et ex illo naturalem inclinationem futuram, et propensionem ad iram vel mansuetudinem, et ad hæc vel illa studia, et similia; hæc vero etiam in universali tanquam certa vel nimium probabilia prædicere, stultum est, et sine aliqua culpa non fit. Hanc etiam assertionem docet D. Thomas supra, quem alii sequuntur. Probatum prima pars de

malitia per se, quia hic effectus mere naturalis est; temperamentum enim corporis humani a causis naturalibus procedit; ergo verisimile credi potest, magnam vim in eo habere cœlestes influentias; ergo ex illis conjectare hujusmodi effectum, non est per se malum: quia nec pactum implicitum continet, nec fundatur in astris, ut in puris signis, sed ut in causis, nec etiam est de se alicui noxium, ut constat; ergo non est cur per se malum sit: nec etiam aliquo jure positivo damnatum invenitur. Hinc etiam facile persuadetur secunda pars assertionis, quæ est de inclinatione et propensione naturali hominis ad hos vel illos affectus, et consequenter ad hæc vel illa studia; nam hæc inclinatio magna ex parte fundatur in naturali corporis temperamento et complexionem; ergo sicut conjectari potest temperamentum, ita et hæc inclinatio.

9. *Prædictionem hanc incertissimam esse.* — Nihilominus vero addimus (confirmando tertiam conclusionis partem), totam hanc investigationem incertissimam esse, et vix pervenire ad suspicionem quamdam; non vero ad conjecturam, vel cognitionem omnino probabilem, nedum ad certam. Ita sentiunt communiter Patres et Theologi, et ex peritis in astrologia, qui prudentiores sunt. Et probatur a fortiori ex dictis in præcedenti assertionem, nam tota incertitudo, quam ostendimus esse in cognitione naturalium effectuum, invenitur in hac investigatione humanarum complexionum, ex conceptionum vel nativitatum observationibus, et augetur mirum in modum ex aliis capitibus. Primo, quia qualitates et conditiones rei generandæ magis pendent ex dispositionibus materiæ ex qua producenda est, et ex efficacia proximæ virtutis activæ, quam ex influenza cœlorum; ergo ex solo aspectu siderum, qui hora nativitatis concurrunt, non potest satis colligi futura complexio, temperies, aut inclinatio prolis genitæ. Antecedens est per se evidens, quia istæ causæ intrinsecæ vel propinquiores, sunt magis propriæ, et determinant influxus universales. Consequentia vero etiam per se evidens est. Totum autem argumentum exemplo et experientia declaratur. Nam si duæ terræ diversæ virtutis, qualitatis et dispositionis, simul eodemque tempore seminantur tritico diversæ qualitatis, etiamsi eodem tempore germinare incipiant et producere triticum, nihilominus meliorem et uberiores fructum producet bona terra, quam mala, cæteris pa-

ribus; quod si terra bona melius etiam triticum recipit, multo etiam melius illud reddet; quod si, ultra qualitatem terræ et seminis, accedat melior cultura, crescet magis perfectio effectus, etiamsi influentia siderum ex se æqualis sit. Ita ergo est in generationibus hominum; nam, licet duo infantes sub eadem constellatione nascantur, si mater alterius melioris complexionis sit, melioremque materiam conceptioni filii ministret, multum conferet ad meliorem fœtus complexionem; si vero accedat paterna virtus fortior, calidior, etc., sine dubio multum efficiet ad meliorem filii complexionem; et augeri tandem poterit, multumque mutari ex sanitate, temperantia, alimentis, et aliis exercitiis matris, dum prolem gestat in utero; ergo cum hæc omnia nec considerentur, nec considerari possint ab his divinatoribus, non potest non esse eorum suspicio valde infirma. Atque hunc discursum insinuavit Augustinus, lib. 5 de Civitate, cap. 2.

10. *Non minus confert ad temperamentum infantis, conceptio quam nativitas.* — Præterea non minus, imo multo magis conferre potest, ad temperamentum prolis, conceptio quam nativitas, quia in conceptione formatur corpus humanum, et tunc perficitur ejus organizatio, et consequenter etiam complexio et temperamentum tunc principaliter perficitur, quod non facile postea mutatur; in nativitate autem non accipit fœtus novas qualitates, vel alterationes intrinsecas, sed solum separatur a matre, secum autem fert illud temperamentum quod in conceptione accepit, cum eo modo, perfectione, aut imperfectione, quam per novem mensium educationem in utero consecutus est. Ergo si cœli aspectus observandus est ad præjudicandum de pueri complexionem ac temperamento, potius aspectus siderum in conceptione quam in nativitate occurrens, observandus esset; non enim minus influunt sidera tempore conceptionis, formationis et educationis prolis in utero, quam tempore nativitatis. Quod enim Aristoteles dixit: *Sol et homo generant hominem*, non minus, imo magis de formatione ipsa et generatione in utero, quam ex utero verum est. Nec enim prolis occultatio (ut sic dicam) in ventre matris impedire potest cœlorum influentiam, quæ in visceribus terræ suam efficaciam habet, et totum ipsum maternum uterum conservat et fovet. At mathematici nihil de conceptione curant, sed tantum de tempore nativitatis ex utero; non possunt ergo

cum firmo fundamento loqui, sed ad summum tenuissima conjectura.

11. *Probatum, conjecturam mathematicorum esse debilem.* — Sed fortasse ideo non considerant aspectum conceptionis, quia punctum et hora conceptionis non potest ita cognosci, sicut tempus nativitatis. At hinc fortius dupliciter redarguuntur: primo, quia hinc convincitur observationem illam nativitatis esse mancam ac diminutam, quia pendet tota ex dispositione quam proles accipit in conceptione, et ex modo quo illa dispositio aucta et consummata fuit toto tempore nutritionis in utero; ergo cum totum hoc non consideretur, infirma est conjectura. Secundo, quia fere tam incertum est punctum nativitatis sicut et conceptionis; quamvis enim confuso modo magis constare possit de tempore, die et hora nativitatis, quam conceptionis, tamen de proprio puncto nativitatis exacte constare non potest. Dicunt autem mathematici, ut Gregorius contra illos argumentatur, vim constellationis consistere in puncto; et illo vel minimum variato, vim constellationis multum variari, propter magnam velocitatem motuum cœlestium, ex qua provenit, ut brevissimo momento astrorum aspectus, tam inter se, quam respectu prolis, multum varientur, et præsertim quoad stellas fixas, propter maximam celeritatem octavæ spheræ, ut ex astronomia constat; ergo ex sola observatione nativitatis non nisi tenuissima conjectura fieri potest. Et huc accedit argumentum de geminis, qui sæpissime temperamenta sortiuntur valde distincta; quod argumentum urget Gregorius, homil. 10 in Evang., et latius Augustinus, 5 de Civitat., per septem prima capita, occurrendo vanis omnibus mathematicorum evasionibus, quas propterea omitto.

12. *Non caret culpa qui ex solis astris inclinationem pueri ut certam nunciat.* — *Sicutus V non prohibuit omnino hoc iudicium.* — Ex his ergo facile ostendi potest postrema pars assertionis, videlicet, de hujusmodi temperamentis et inclinationibus hominum, et de aliis corporum proprietatibus, quæ naturalia esse videntur, ex solis astris vel signis zodiaci, et observatione horoscopi, certam cognitionem investigare aut promittere, non carere culpa, et peccato interdum gravi, nisi per ignorantiam ex parte excusetur. Hanc enim partem a fortiori probant, quæ in simili diximus in priori assertionem, quia hic majus imminet periculum falsitatis. Potest etiam in hoc genere divinationis intervenire majus periculum in-